

*Цуцкірідзе М. С.,
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України,
заступник начальника
Головного слідчого управління
Національної поліції України*

УДК 343.1

ТЕОРІЯ СТРУКТУРНОГО ФУНКЦІОНАЛІЗМУ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО

Структурний функціоналізм є однією із макросоціологічних теорій, які вивчають суспільство, цивілізацію як велику соціальну систему, що має внутрішню структуру і взаємини між структурними елементами. Однією з соціальних підсистем є система кримінального провадження, елементом котрої є кримінальна процесуальна діяльність слідчого. Останній вид людської діяльності, у свою чергу, також має структурну будову з характерними елементами, що взаємодіють між собою. Тому актуальним є розгляд теорії структурного функціоналізму як методологічної основи дослідження кримінальної процесуальної діяльності слідчого. Втім, науковці досліджували загальні аспекти теорії структурного функціоналізму, вчені не робили акценту на розгляді зазначеної теорії як методологічної основи дослідження кримінальної процесуальної діяльності слідчого.

Зазначено, що спільним є розуміння функції як такої діяльності одиниці у суспільстві, яка сприяє існуванню самого суспільства. У випадку, коли одиниця у своїй діяльності сприяє існуванню суспільства, вона пристосовується у структурі суспільства.

Якщо розуміти кримінальний процес як підсистему суспільства, то його соціологічною функцією є інтеграція суспільства, його нормальне функціонування. А коли розглянути кримінальний процес як певне «мікросуспільство», то кожний суб'єкт кримінального процесу має виконувати діяльність, яка сприяє перебігу усього кримінального процесу в цілому, та яка у результаті сприяє «комфортному» співіснуванню цього суб'єкта з іншими суб'єктами кримінального процесу. Таким чином, слідчий, виконуючи кримінальну процесуальну функцію, має сприяти виконанню завдань усього кримінального процесу. В іншому випадку такий слідчий шкодить «функціонуванню» усієї системи кримінального процесу та, звичайно, є зайвою фігурою, яка у процесі діяльності не адаптується та не пристосовується як складова одиниця органів судочинства.

Зроблено висновок, що розуміння кримінального процесу як певної структури суб'єктів із системними зв'язками та виконуваними функціями дозволяє використовувати соціологічну теорію структурного функціоналізму як методологічну основу для наукових пошуків. Застосування під час дослідження загальнотеоретичних соціологічних висновків щодо діяльності соціальних структур, їх суб'єктів, структурних зв'язків, функцій, соціальної амбі-

валентності, дисфункції тощо дозволить з'ясувати місце слідчого у системі кримінального процесу, його внутрішню та зовнішню взаємодію у кримінальному провадженні. Так як юридичні норми, регулюючи правовідносини, впливають на соціальну поведінку людей, так і загальні закони соціальних відносин відображаються у правовому регулюванні кримінальної процесуальної діяльності слідчого.

Визначено, що подальша робота над тематикою наукової методології дослідження процесуальної діяльності слідчого можлива за наступними напрямками: 1) дослідження інших аспектів теорії структурного функціоналізму як методологічної основи дослідження кримінальної процесуальної діяльності слідчого; 2) визначення інших методологічних підвалин слідчої діяльності.

Ключові слова: структурний функціоналізм, функція, дисфункція, структура, кримінальна процесуальна діяльність, розслідування, слідчий.

Структурний функціоналізм є однією із макросоціологічних теорій, які вивчають суспільство, цивілізацію як велику соціальну систему, що має внутрішню структуру і взаємини між структурними елементами. Однією з соціальних підсистем є система кримінального провадження, елементом котрої є кримінальна процесуальна діяльність слідчого. Останній вид людської діяльності, у свою чергу, також має структурну будову з характерними елементами, що взаємодіють між собою. Тому актуальним є розгляд теорії структурного функціоналізму як методологічної основи дослідження кримінальної процесуальної діяльності слідчого.

Окремі питання теорії структурного функціоналізму у наукових дослідженнях вже використовували деякі вчені-процесуалісти, зокрема такі як Р.Г. Ботвінов, І.В. Гловюк, А.Ю. Гнатюк, М.С. Гордєцька, В.С. Зеленецький, Л.М. Лобойко та інші. Втім, науковці досліджували загальні аспекти теорії структурного функціоналізму, вчені не робили акценту на розгляді зазначеної теорії як методологічної основи дослідження кримінальної процесуальної діяльності слідчого.

Для розкриття питання, що є предметом дослідження в цій статті, потрібно розв'язати такі завдання: 1) дослідити наукові погляди стосовно теорії структурного функціоналізму; 2) визначити

теорію структурного функціоналізму як методологічну основу дослідження кримінальної процесуальної діяльності слідчого.

Теорія структурного функціоналізму є похідною від теорії функціоналізму. Теорія структури соціальної дії, висунута вченим Т. Парсонсом, визначила основу для виокремлення із теорії функціоналізму структурного функціоналізму. Основна відмінність останнього полягає у концепції дослідження суспільства. Функціоналісти вивчали саме суспільство, а предметом дослідження структурного функціоналізму є структура суспільства¹. Проте спорідненими для цих теорій є деякі терміни, які характеризують ролі у суспільстві: функція, структура, взаємодія тощо.

Безперечно, як соціологічна теорія структурний функціоналізм є предметом соціологічних досліджень. По-перше, слід зазначити, що випробувана часом та доктринальними висновками теорія структурного функціоналізму посіла своє місце в академічній площині та розкривається у навчальній літературі. Так, програма викладання навчальної дисципліни «Соціологія» включає матеріал щодо структурного функціоналізму². По-друге, структурний функціоналізм використовується для соціологічних досліджень досить широкого кола об'єктів. Так, інтерпретація поняття довіри в соціології

¹ А Кампа, М Хидиятуллина, 'Перспективы структурного функционализма как методологической основы экономических исследований' (2015) 18(373) *Вестник Челябинского государственного университета* 226.

² Н Черниш, *Соціологія: курс лекцій* (Львів, Кальварія 2004) 86 <http://shron1.chtyvo.org.ua/Chernysh_Nataliia/Sotsiologia_Kurs_leksii.pdf> дата звернення 30.09.2018.

ґрунтується здебільшого на теоретичних положеннях концепції аномії Е. Дюркгейма, теорії раціоналізації М. Вебера, а також теорії структурного функціоналізму Т. Парсонса та Р. Мертон¹.

Автор А. Романюк досліджує політичний аналіз кризи призму поєднання біхевіорального та структурно-функціонального підходу. Використання структурного функціоналізму, на думку дослідника, привнесло комплексне, системне бачення політичних явищ, формулювання певної матриці політичних систем².

Структурний функціоналізм розглядають як методологічну основу економічних досліджень. Так, ученими було визначено, що економічна теорія є окремим випадком загальної теорії соціальних систем³.

У межах культурологічних досліджень структурний функціоналізм розглядається як основа системних досліджень, які протиставляються парадигмі «людської винятковості» (Human Exceptionalism Paradigm), для якої характерний антропоцентризм (грецьк. anthropos – людина + centron – центр), антиекологізм та соціальний оптимізм⁴.

Незалежно від того, у якій сфері використовується структурний функціоналізм, є низка основних понять, які становлять зміст цієї концепції та які дозволяють як методологічні поняття будувати дослідження крізь призму вказаної теорії.

Так, серед основних розробників структурного функціоналізму треба назвати Е. Дюркгейма, А. Р. Редкліфф-Брауна, Т. Парсонса та Р. Мертона. Кожен із них зробив певний внесок у розробку цієї теорії. Родовими поняттями структурного функціоналізму є структура, функція, дисфункція тощо. Так, перше визначення функції, на яке посилається у своїх роботах А. Р. Редкліфф-Браун, є визначення Е. Дюркгейма, яке полягає у тому, що: функція соціального інституту є його відповідністю потребам соціального організму. Проте А. Р. Редкліфф-Браун додає, що важливим є усвідомлення, що потреби у цьому випадку слід розуміти у значенні «необхідні умови існування»⁵. Подальші розробки у дослідженнях Т. Парсонса стосуються функції підсистеми суспільства, ця підсистема виконує функцію інтеграції в суспільстві⁶. Функцію соціальної підгрупи досліджував Р. Мертон, який визначив її як об'єктивні наслідки її діяльності, котрі впливають на подальше пристосування структурної одиниці у системі⁷.

Можна дійти висновку та зазначити, що спільним є розуміння функції як такої діяльності одиниці у суспільстві, яка сприяє існуванню самого суспільства. У випадку, коли одиниця у своїй діяльності сприяє існуванню суспільства, вона пристосовується у структурі суспільства.

Отже, якщо розуміти кримінальний процес як підсистему суспільства,

¹ Т Супрунець, 'Аксиоматичні ядра головних соціологічних підходів стосовно довіри та довірчих відносин' (2013) 13 *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент* 43 <<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/4385/1/Suprunets.pdf>> дата звернення 30.09.2018.

² А Романюк, 'Основні етапи розвитку політичної думки у ХХ ст.' (2001) 1 *Вісник Львівського університету* 89–90 <http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/1_2016/10.pdf> дата звернення 30.09.2018.

³ А Кампа, М Хидиятуллина, 'Перспективы структурного функционализма как методологической основы экономических исследований' (2015) 18(373) *Вестник Челябинского государственного университета* 226.

⁴ В Лучанська, *Структурно-функціональна теорія Т. Парсонса і екологічна культура особистості. Вопросы духовной культуры. Культурология* 214 <<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/35902/67-Lychanska.pdf?sequence=1>> дата звернення 30.09.2018.

⁵ А Редкліфф-Браун, *Структура и функция в примитивном обществе. Очерки и лекции* (Изд. фирма «Восточная литература» 2001) 208.

⁶ С Кравченко, *Социология: парадигмы через призму социологического воображения* (Москва, Экзамен 2003) 369–371.

⁷ С Кравченко, *Социология: парадигмы через призму социологического воображения* (Москва, Экзамен 2003) 392.

то його соціологічною функцією є інтеграція суспільства, його нормальне функціонування. А коли розглянути кримінальний процес як певне «мікросуспільство», то кожний суб'єкт кримінального процесу має виконувати діяльність, яка сприяє перебігу усього кримінального процесу в цілому, та яка у результаті сприяє «комфортному» співіснуванню цього суб'єкта з іншими суб'єктами кримінального процесу.

Таким чином, слідчий, виконуючи кримінальну процесуальну функцію, має сприяти виконанню завдань усього кримінального процесу. В іншому випадку такий слідчий шкодить «функціонуванню» усієї системи кримінального процесу та, звичайно, є зайвою фігурою, яка у процесі діяльності не адаптується та не пристосовується як складова одиниця органів судочинства.

Наступною ключовою характеристикою структурного функціоналізму є поняття структури. Так, за визначенням А.Р. Редкліф-Брауна, соціальні явища становлять собою особливий клас явищ природніх. Усі вони, на думку вченого, пов'язані з існування соціальних структур, або тим, що залучені до них, або тим, що є їх наслідком. Соціальні системи так само реальні, як і індивідуальні організми. Складний організм становить собою зібрання живих клітин та проміжкових рідин, які організовані в певну структуру. А.Р. Редкліф-Браун продовжує, що жива клітина так само є упорядкованою структурою, яка складається із складних молекул. Фізіологічні та психічні явища, які ми спостерігаємо в живих організмах, це не просто результати дії природніх складових – молекул та атомів, вони є результатом структури, в яку ці молекули та атоми організовані. Подібно до цього, на думку А.Р. Редк-

ліф-Брауна, соціальні явища є не просто результатом існування кожної людини як індивіда, але є результатом соціальної структури, у яку ці індивіди організовані. Структура, як зазначає А.Р. Редкліф-Браун, є мережею зв'язків між певними одиницями¹.

Засновник структурного функціоналізму Т. Парсонс визначав соціальну систему як інтеракцію (взаємодію) індивідів, де кожний учасник є одночасно і діючою особою (яка володіє певними цілями, ідеями, установками), і об'єктом, на який орієнтовані інші діючі особи та включно й він сам².

Наступним елементом теорії структурного функціоналізму є поняття «дисфункція». Включаючи до поняття функції наслідки діяльності, Р. Мертон підкреслив, що наслідки, які зменшують пристосованість чи адаптацію системи, також можуть свідчити про існуючу напругу на структурному рівні. Такі наслідки Р. Мертон назвав дисфункцією. При цьому певні суб'єкти можуть поряд з корисними наслідками досягати наслідків небажаних, а тому можуть виконувати фактично і функцію, і дисфункцію одночасно, що є соціологічною амбівалентністю³. Поняття дисфункції також розглядав А.Р. Редкліф-Браун, який під час аналізу соціальних структур звертався до аналогії з життям живого організму. Він зазначав, що стосовно організму деякі органи можуть працювати з меншою ефективністю, що дає привід говорити про певні патології та вивчати можливі дисфункції⁴.

У сфері юридичних досліджень використання теорії структурного функціоналізму також зустрічається.

Ще у 1979 році професор В.С. Зеленецький у процесі дослідження порушення державного обвинувачення зупинився

¹ А Редкліф-Браун, *Структура и функция в примитивном обществе. Очерки и лекции* (Изд. фирма «Восточная литература» 2001) 221–222, 209.

² Т Парсонс, *О социальных системах* (Академический Проект 2002) 30.

³ С Кравченко, *Социология: парадигмы через призму социологического воображения* (Москва, Экзамен 2003) 392.

⁴ А Редкліф-Браун, *Структура и функция в примитивном обществе. Очерки и лекции* (Изд. фирма «Восточная литература» 2001) 212.

на розгляді функціональної структури кримінально-процесуальної діяльності¹. Автор не зазначає у роботі щодо використання теорії структурного функціоналізму, проте зі змісту дослідження очевидним є факт використання структурно-функціонального підходу у дослідженні кримінально-процесуальної діяльності щодо порушення державного обвинувачення як функції прокурора.

Взагалі, структурно-функціональний аналіз набуває поширення у кримінально-процесуальних дослідженнях, предметом яких є кримінальні процесуальні функції. Так, І. В. Гловюк на рівні докторського дисертаційного дослідження розглянула кримінальні процесуальні функції, їх теорію, методологію та практику реалізації. Авторка розглянула методологічні ідеї теорії кримінально-процесуальних функцій взагалі, та окремо – категорію «кримінально-процесуальна функція» в системі інших категорій теорії функціоналізму у кримінально-процесуальній доктрині. У межах функціонального підходу дисертантка визначила можливість конституювання окремої категорії «функція кримінального процесу» як соціально-правового інституту, яка не тотожна категорії «кримінально-процесуальні функції». Далі авторка знову ж таки у межах функціонального підходу доходить висновку про необхідність розмежування кримінально-процесуальних функцій (як напрямів кримінально-процесуальної діяльності суб'єктів), функції кримінального процесу (як діяльнісної системи) та функції кримінального процесуального права (як галузі права)².

Досліджуючи функціональну структуру кримінальної процесуальної ді-

яльності прокурора у досудовому провадженні, А. Ю. Гнатюк зупинився на методологічних основах вказаної діяльності³. Як одну із методологічних засад було розглянуто теорію структурного функціоналізму. За основу А. Ю. Гнатюком було взято розробки саме А. Р. Редкліфф-Брауна. З огляду на використання теорії структурного функціоналізму дисертант визначив, що досудове провадження можна розглядати як певну повторювану частину життєвого – кримінального – процесу (або як організм), в якому прокурор (як «одиниця») здійснює діяльність, а його діяльність має функцію (якщо вона здійснюється в одному напрямі) або функції (якщо діяльність «розпадається» на кілька напрямів)⁴.

На думку А. Ю. Гнатюка, з огляду на теорію структурного функціоналізму прокурор у досудовому провадженні відіграє провідну роль у підтриманні його структурної цілісності. Оскільки прокурор відіграє не лише роль координатора діяльностей суб'єктів, які є посадовими особами державних органів (слідчих, керівників органів досудового розслідування, оперативних співробітників), а й усіх інших суб'єктів, причому як тих, котрі відстоюють свої права і законні інтереси у конкретному провадженні, так і тих, яких посадові особи залучають до участі у провадженні в різноманітних процесуальних статусах (свідки, експерти тощо). У зв'язку з покладенням на прокурора процесуального керівництва досудовим розслідуванням, зміст і структура діяльності усіх суб'єктів досудового розслідування залежать від діяльності (діяльностей) прокурора, який наділений «сильними» повноваженнями щодо орга-

¹ В Зеленецький, *Первое научное направление «Возбуждение государственного обвинения»: Свод монографических работ новой научной направленности* (Истина 2012) 69.

² І Гловюк, *Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р.: монографія* (Одеса, «Юридична література» 2015) 22, 49, 52.

³ А Гнатюк, *Функціональна структура кримінальної процесуальної діяльності прокурора у досудовому провадженні* (дис. канд. юрид. наук, Кривий Ріг, 2016) 14.

⁴ А Гнатюк, *Функціональна структура кримінальної процесуальної діяльності прокурора у досудовому провадженні* (дис. канд. юрид. наук, Кривий Ріг, 2016) 17.

нізації і здійснення розслідування. У судовому провадженні найважливіші рішення приймаються самим прокурором або з його дозволу, або з обов'язковим наступним контролем. Таким чином, А.Ю. Гнатюк доходить висновку, що прокурор забезпечує функціональну єдність досудового провадження¹.

З використанням основних понять теорії структурного функціоналізму розглянула кримінальні процесуальні функції слідчого у межах дисертаційного дослідження М.С. Городецька. Так, авторка зазначила, що на підставі досліджень Т. Парсонса та Р. Мертона кримінальну процесуальну функцію слідчого можна визначити як головний напрям його діяльності та остаточні наслідки цієї діяльності, після досягнення яких його діяльність у конкретній кримінальній справі припиняється². М.С. Городецька розмірковує, що органи досудового розслідування як складова системи органів судочинства повинні виконувати свої специфічні функції, тобто досягати певних наслідків своєї діяльності, щоб виконати свою частину в роботі всієї системи, аби вона досягла цілей і «не дала збій». Тоді слідчі органи як складова системи органічно «вплітаються» в її структуру, тобто будуть необхідні для неї задля досягнення загальних завдань. Наслідки діяльності сприятимуть адаптації органів досудового слідства в системі органів судочинства. Позитивними наслідками діяльності слідчого є з'ясування всіх обставин злочину і прийняття необхідного рішення у кримінальній справі³.

Поряд із цим М.С. Городецька зазначає, що у діяльності слідчого має місце таке соціологічне поняття, як дисфунк-

ція. Так, авторка наводить приклад щодо закриття провадження за закінченням термінів давності або винесення судом виправдувального вироку, що, на її думку, є проявом саме дисфункції слідчого. Враховуючи соціологічне визначення дисфункції як наслідків, які зменшують пристосованість чи адаптацію системи, а також можуть свідчити про існуючу напругу на структурному рівні. М.С. Городецька аналізує, що у випадку закриття провадження за закінченням термінів давності мають місце такі наслідки, які ведуть до напруження в системі кримінального судочинства, адже особа, винна у вчиненні злочину, не встановлена, та завдання кримінального процесу не виконане, досягнуто наступний наслідок діяльності слідчого: винний уникнув покарання, що є явною дисфункцією⁴.

Щодо виправдувального вироку М.С. Городецька зазначає, що це виконання дисфункції органами досудового слідства і прокуратури. В результаті їх діяльності досягнуті наслідки: притягнуто як обвинуваченого особу, яка за рішенням суду визнана невинною у вчиненні злочину. Виправдувальний вирок є негативним наслідком діяльності слідчого та прокурора, якого ніхто не планував і не очікував, та який призводить до напруження в системі кримінального судочинства – вона не виконує свого завдання у суспільстві, тому що виявилися порушеними права та законні інтереси як потерпілого, так і особи, що зазнавала незаконного процесуального примусу⁵.

Такі висновки М.С. Городецької не отримали підтримки та зазнали критики з боку А.Ю. Гнатюка. Автор не погоджується з висловленою думкою про

¹ А. Гнатюк, *Функціональна структура кримінальної процесуальної діяльності прокурора у досудовому провадженні* (дис. канд. юрид. наук, Кривий Ріг, 2016) 17–18.

² М. Городецька, *Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: монографія* (Дніпропетровськ, Ліра-ЛТД 2010) 62.

³ М. Городецька, *Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: монографія* (Дніпропетровськ, Ліра-ЛТД 2010) 60.

⁴ М. Городецька, *Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: монографія* (Дніпропетровськ, Ліра-ЛТД 2010) 60–61.

⁵ М. Городецька, *Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: монографія* (Дніпропетровськ, Ліра-ЛТД 2010) 61.

те, що не встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, закриття справи за закінченням термінів давності або винесення судом виправдального вироку у справі є дисфункцією слідчого разом із прокурором. Щодо дисфункції прокурора А.Ю. Гнатюк зазначає, що у цьому випадку йдеться про «процесуальні патології», а тому вони навряд чи можуть бути передбачені законодавством. У зв'язку з цим автор стверджує, що, по-перше, діяльність, яка складає зміст дисфункцій прокурора у досудовому провадженні, має на меті досягнення не процесуальних, а якихось інших результатів (наприклад, отримання неправомірної вигоди)¹.

Здійснення дисфункції прокурором розглядав у дисертаційному дослідженні І.В. Рогатюк. Він визначив відмову прокурора від обвинувачення як дисфункцію державного обвинувачення².

Розглядаючи кримінально-процесуальні функції на стадії досудового розслідування, О.О. Чепурний визначив, що відмова захисника від виконання своїх обов'язків у зв'язку з недостатніми знаннями чи некомпетентністю є дисфункцією захисту³. Автор аналізує, що взагалі під дисфункцією кримінального процесу розуміють дії його учасника, які перешкоджають вирішенню завдання, яке поставлене перед ним кримінально-процесуальним законодавством⁴.

Розглядати кримінальні процесуальні функції слідчого, так само як і його можливі дисфункції, найдоцільніше, на наш

погляд, з огляду на теорію структурного функціоналізму. Позитивним у цьому сенсі є попередні дослідження функцій та функціональної структури діяльності суб'єктів кримінального процесу⁵.

Так, М.С. Городецька взяла в основу розробки Т. Парсонса та Р. Мертона щодо розуміння соціальної структури суспільства з огляду на те, що кримінальний процес можна представити також як певну соціальну підсистему суспільства⁶. Так, Т. Парсонс виділяв соціальну підсистему суспільства – соціетальна спільність, до якої належать колективи з певними нормами, такі як державні органи, правові інститути. Ця підсистема, за Т. Парсонсом, виконує функцію інтеграції в суспільстві. Через правові норми упорядковуються відносини, що зменшує потенціал конфлікту. Коли ж конфлікт трапляється, його вдається владнати через правову систему. Т. Парсонс зазначив, що функція дозволяє, з одного боку, визначити важливість елементів усередині будь-якої системи, а з іншого – зрозуміти те, як сама система взаємодіє з оточенням⁷.

Так само А.Ю. Гнатюк підкреслив, що стосовно проведеного ним дослідження досудове провадження можна розглядати як певну повторювану частину життєвого – кримінального – процесу (або як організм), в якому прокурор (як «одиниця») здійснює діяльність, а його діяльність має функцію (якщо вона здійснюється в одному напрямі) або функції (якщо діяльність «розпадається

¹ А Гнатюк, 'Функціональна структура кримінальної процесуальної діяльності прокурора у досудовому провадженні' (дис. канд. юрид. наук, Кривий Ріг, 2016) 17–18.

² І Рогатюк, 'Формування функції обвинувачення та її реалізація у кримінальному процесі' (автореф. дис. канд. юрид. наук, Київ 2004) 12.

³ О Чепурний, 'Кримінально-процесуальні функції на стадії досудового розслідування' (автореф. дис. канд. юрид. наук, Київ 2005) 10.

⁴ В Чернышев, 'Проблема функций в российской науке уголовного процесса' (автореф. дисс. канд. юрид. наук, Ижевск 1999) 22.

⁵ А Гнатюк, 'Функціональна структура кримінальної процесуальної діяльності прокурора у досудовому провадженні' (дис. канд. юрид. наук, Кривий Ріг 2016) 44; М Городецька, *Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: монографія* (Дніпропетровськ, Ліра-ЛТД 2010) 61.

⁶ М Городецька, *Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: монографія* (Дніпропетровськ, Ліра-ЛТД 2010) 58–60.

⁷ С Кравченко, *Социология: парадигмы через призму социологического воображения* (Москва, Экзамен 2003) 369–371.

ся» на кілька напрямів). Функцією будь-якої повторюваної діяльності є роль, яку вона відіграє у соціальному житті в цілому, а відтак і внеском, який вона робить у підтримання структурної цілісності. Прокурор, здійснюючи свою діяльність у досудовому провадженні, відіграє провідну роль у підтриманні його структурної цілісності. Прокурор є тим суб'єктом досудового розслідування, який відіграє не лише роль координатора діяльностей суб'єктів, які є посадовими особами державних органів (слідчих, керівників органів досудового розслідування, оперативних співробітників), а й усіх інших суб'єктів, причому як тих, які відстоюють свої права і законні інтереси у конкретному провадженні, так і тих, яких посадові особи залучають до участі у провадженні в різноманітних процесуальних статусах (свідки, експерти тощо)¹.

Структурний функціоналізм є соціологічною теорією. Соціологія тісно взаємодіє з комплексом соціально-гуманітарних наук, зокрема з юридичними науками. Дослідження юридичного процесу можливе як дослідження певної соціальної спільності його суб'єктів, які, здійснюючи діяльність, виконують певні функції в системі. Не є винятком система кримінального провадження в цілому та кримінальна процесуальна діяльність слідчого зокрема.

Розуміння кримінального процесу як певної структури суб'єктів із системними зв'язками та виконуваними функціями дозволяє використовувати соціологічну теорію структурного функціоналізму як методологічної основи для наукових пошуків. Застосування під час дослідження загальнотеоретичних соціологічних висновків щодо діяльності соціальних структур, їх суб'єктів, структурних зв'язків, функцій, соціальної амбівалентності, дисфункції тощо дозволить з'ясувати місце слідчого у системі кримінального процесу, його внутрішню та зовнішню взаємодію у кримінальному провадженні. Так як юридичні норми, регулюючи правовідносини, впливають на соціальну поведінку людей, так і загальні закони соціальних відносин відображаються у правовому регулюванні кримінальної процесуальної діяльності слідчого.

Подальша робота над тематикою наукової методології дослідження процесуальної діяльності слідчого можлива за наступними напрямками: 1) дослідження інших аспектів теорії структурного функціоналізму як методологічної основи дослідження кримінальної процесуальної діяльності слідчого; 2) визначення інших методологічних підвалин слідчої діяльності.

REFERENCE LIST

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

1. Gorodetska M S, *KrimInalno-protsesualna kompetentsiya slldchogo organiv vnutrIshnlh sprav: monografIya* [Criminal-procedural competence of investigator of internal affairs: monograph] (DnIpropetrovsk, LIra-LTD2010) 232 (in Ukrainian).
2. Glovyuk I V, *KrimInalno-protsesualnl funktsIyi: teorIya, metodologIya ta praktika reallzatsIyi na osnovl polozhen KrimInalnogo protsesualnogo kodeksu UkraYini 2012 r.: monografIya* [Criminal procedural functions: theory, methodology and practice of realization on the basis of the provisions of the Criminal Procedural Code of Ukraine 2012: monograph] (Odesa, «Yuridichna lIteratura» 2015) 712 (in Ukrainian).
3. Zelenetskiy V S, *Pervoe nauchnoe napravlenie «Vozbuzhdenie gosudarstvennogo obvineniya»: Svod monograficheskikh rabot novoy nauchnoy napravlenosti* [The first scientific direction «Excitation of the state prosecution»: a collection of monographic works of a new scientific orientation] (Istina 2012) 776 (in Russian).
4. Kravchenko S A, *Sotsiologiya: paradigmy cherez prizmu sotsiologicheskogo voobrazheniya* [Sociology: paradigms through the prism of sociological imagination] (Moskva, Ekzamen 2003) 512 (in Ukrainian).

¹ А Гнатюк, 'Функціональна структура кримінальної процесуальної діяльності прокурора у досудовому провадженні' (дис. канд. юрид. наук, Кривий Ріг 2016) 17.

5. Parsons T, *O sotsialnyih sistemah* [About social systems] (Akademicheskii Proekt 2002) 832 (in Russia).
6. Redkliff-Braun A R, *Struktura i funktsiya v primitivnom obschestve. Ocherki i lektsii* [Structure and function in primitive society. Essays and lectures] (Izd. firma «Vostochnaya literatura» 2001) 304 (in Russia).
7. Chernish N, *Sotsiologiya: kurs lektsiy*. Vidannya chetverte, pereroblene I dopovnene [Sociology: a course of lectures. Fourth edition, revised and supplemented] (Lviv, Kalvariya 2004) 543 <http://shron1.chtyvo.org.ua/Chernysh_Nataliia/Sotsiologia_Kurs_lektsii.pdf> data zvernennya 30.09.2018 (in Ukrainian).

ARTICLES

8. Kampa A, Hidiyatullina M N, 'Perspektiviyi struktornogo funktsionalizma kak metodologicheskoy osnovy ekonomicheskikh issledovaniy' [Perspectives of Structural Functionalism as a Methodological Basis for Economic Research] (2015) 18(373) Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta 225–233 (in Russia).
9. Luchanska V V, 'Struktorno-funktsionalna teoriya T. Parsonsa I ekologichna kultura osobistosti' [The structural and functional theory of T. Parsons and the ecological culture of the individual] Voprosy duhovnoy kulturyi. Kulturologiya 212–215. <<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/35902/67-Luchanska.pdf?sequence=1>> data zvernennya 30.09.2018 (in Russia).
10. Romanyuk A, 'Osnovni etapi rozvitku politichnoyi dumki u HH st' [The main stages of the development of political thought in the twentieth century] (2011) 1 Visnik Lvivskogo universitetu 87–96 <http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/1_2016/10.pdf> data zvernennya 30.09.2018 (in Ukrainian).
11. Suprunets T A, 'Aksiomatichni yadra golovnih sotsiologichnih pidhodiv stosovno doveri ta dovrchih vidnosin' [Axiomatic nuclei of major sociological approaches to trust and trust] (2013) 13 Mizhnarodniy naukoviy forum: sotsiologiya, psihologiya, pedagogika, menedzhment 43–55 <<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/4385/1/Suprunets.pdf>> data zvernennya 30.09.2018 (in Ukrainian).

THE DISSERTATION AUTHOR'S ABSTRACT

12. Rogatyuk I V, 'Formuvannya funktsiyi obvinuvachennya ta yiyi realizatsiya u kriminalnomu protsesi' [Formation of the function of the prosecution and its implementation in the criminal process] (avtoref. dis. kand. yurid. nauk, KiYiv, 2004) 20 (in Ukrainian).
13. Chepurniy O O, 'Kriminalno-protsesualni funktsiyi na stadiyi dosudovogo rozsliduvannya' [Criminal procedural functions at the stage of pre-trial investigation] (avtoref. dis. kand. yurid. nauk, KiYiv 2005) 16 (in Ukrainian).
14. Chernyishev V A, 'Problema funktsiy v rosiyskoy nauce ugovnogo protsesa' [The problem of functions in the Russian science of the criminal process] (avtoref. diss. kand. yurid. nauk, Izhevsk 1999) 23 (in Russia).

THE DISSERTATION

15. Gnatyuk A Yu, 'Funktsionalna struktura kriminalnoyi protsesualnoyi dlyalnosti prokurora u dosudovomu provadzhenni' [Functional structure of criminal procedural activity of the prosecutor in pre-trial proceedings] (dis. kand. yurid. nauk, Kriviy Rig 2016) 187 (in Ukrainian).

Tsutskiridze M. The theory of structural functionalism as methodological background for the research on criminal procedural activity of an investigative officer

The structural functionalism is one of macro-sociological theories concerned with the society, civilization, that is a big social system with internal structure and interlinkages between structural elements. Criminal proceeding is one of the social subset, which has a criminal procedural activity of an investigative officer as its constitutive element. The latter type of human activity also has its own structure, composed of relevant elements that interrelate with each other. Thus, the study of the theory of structural functionalism as methodological background for the research of criminal procedural activity of an investigative officer is topical. However, scholars have conducted researches on general aspects of the theory of the structural functionalism, but they never concentrated on the study of this theory as a methodological background for the research on criminal procedural activity of an investigative officer.

It is mentioned, that the function is commonly understood as one's activity in the society that facilitates the existence of this society. In case the element in its functioning facilitates the existence of the society, it adapts to the structure of the society.

If criminal proceeding is understood as a subset of the society, then its sociological function is an integration of the society, its normal functioning. But if criminal proceeding is considered as some «micro-society», then each subject to the criminal proceeding has to perform activities, that facilitate criminal proceeding in general and, as a result, contribute to comfortable co-existence of this subject with other subjects of criminal proceeding. As a result, an investigative officer, by performing a criminal procedural function, has to facilitate performance of tasks of criminal procedure as a whole. Otherwise, such investigating officer impairs «functioning» of the entire system of criminal proceeding and, without any doubt, is a superfluous figure, that in the course of his activity is not capable to adapt oneself as one of the composing elements of the bodies, responsible for the administration of justice.

It is concluded, that understanding of the criminal proceeding as a specific structure of subjects with systemic interconnections and performed functions, allows to apply the sociological theory of the structural functionalism as methodological background for scientific research. An application of general-theoretical sociological inferences on the functioning of social structures, their subjects, structural interconnections, functions, social ambivalence, disfunctions etc. during research allows to discover position of an investigative officer in the system of criminal proceeding, his internal and external interactions in criminal proceeding. Just as legal norms affect people's behaviour by regulating legal relations, so general rules of social relations are reflected in the legal regulation of criminal procedural activity of an investigative officer.

It is assumed, that further work on the topic of scientific methodology of conducting research on procedural activities of an investigative officer is possible in accordance with the following directions: 1) research of other aspects of the theory of structural functionalism as methodological background for the research on criminal procedural activity of an investigative officer; 2) definition of other methodological foundations of investigative activity.

Keywords: *the structural functionalism, function, disfunction, structure, criminal procedural activity, investigation, investigative officer.*

Стаття надійшла до редакції журналу 13.10.2018.